

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A gondnoksági perek sajátosságai
a Nyíregyházi Városi Bíróság 2012. évi joggyakorlatában***

Szerző:
dr. Juhász Endre

2013. július

*Jelenlegi elnevezése: Nyíregyházi Járásbíróság

Tartalomjegyzék

1. **Bevezetés.**
2. **A gondnokság alá helyezésének szabályainak főbb változásai a 2011. évi XV. törvény rendelkezései következtében.**
3. **Az országos bírói gyakorlat változása, fejlődése.**
4. **A gondnoksági perek sajátosságai a Nyíregyházi Városi Bíróságon 2012-ben:**
  - 4.1. A keresetlevelek felperesei, a per megindítása.
  - 4.2. Az ügygondnokok szerepe
  - 4.3. A keresetlevelek tartalmi sajátosságai.
  - 4.4. Intézkedések a keresetlevél alapján.
  - 4.5. Szakértő kirendelése.
  - 4.6. A szakértői vélemények jellemzői.
  - 4.7. Az alperesek együttműködése a szakértői vélemények elkészítése során
  - 4.8. Tárgyalás:
    - 4.8.1. Az alperesek személyes meghallgatása.
    - 4.8.2. Tanúbizonyítás.
    - 4.8.3. Szakértő meghallgatása, a szakvélemény kiegészítése.
    - 4.8.4. Ügygondnok szerepe.
  - 4.9. Ítélethozatal, ítéletszerkesztési sajátosságok:
    - 4.9.1. A gondnoksági alá helyezés iránt indult perekben.
    - 4.9.2. A gondnokság felülvizsgálati perekben.
    - 4.9.3. A gondnokság megszüntetés iránti perekben.
    - 4.9.4. Döntés a választójogról.
  - 4.10. A másodfokú eljárás tapasztalatai.
  - 4.11. A gondnokoltak nyilvántartása.
  - 4.12. Költségek
5. **Változások az új Ptk.-ban (2013. évi V. törvény.).**
6. **Összegzés.**

1. Bevezetés

Az új Polgári Törvénykönyv (2013. V. tv.) Második Könyve Második Része tartalmazza a cselekvőképességre vonatkozó szabályokat. A korábbi törvényi szabályozáshoz képest lényegesen megújul ez a jogterület. Dolgozatomban a korábbi szabályok alapján kialakult joggyakorlatot vizsgáltam a Nyíregyházi Városi Bíróságon 2012. évben. Célom az volt, hogy a változásokra is figyelemmel javaslatokat fogalmazhassak meg a joggyakorlat fejlődési irányára.

2. A gondnokság alá helyezés szabályainak főbb változásai a 2011. évi XV. tv. rendelkezései következtében

A régi Polgári Törvénykönyvnek (1959. év. IV. tv. a továbbiakban: régi Ptk) a cselekvőképességgel, gondnoksággal összefüggő legfontosabb novellája a 2001. évi, XV. törvény volt. Ebben megváltoztatta a törvényhozó a régi Ptk 14-15/A §-iban a cselekvőképességet korlátozó és kizáró gondnokság alá helyezés szabályait. (1)

A korábbi gyakorlathoz képest megtartotta a cselekvőképességet kizáró gondnokság jogintézményét. A cselekvőképességet korlátozó gondnokság jogintézményét differenciálta. Egyrészt meghagyta azt a lehetőséget, hogy általános jelleggel helyezzen valakit a bíróság cselekvőképességet korlátozó gondnoksága alá, másrészt a 14.§ (6) bekezdésében ügycsoportokat sorolt fel, amelyek, mintegy iránymutatást adtak a bírói gyakorlat számára, hogy mely ügycsoportokban lehet indokolt a gondnokság alá helyezés. (2)

A törvényalkotó a „különösen” kifejezést használta a felsorolásnál, amely azt jelenti, hogy a felsorolás példálózó jellegű.

A régi Ptk.14/A.§-a meghatározta azt is, hogy a cselekvőképesség korlátozását kimondó ítéletben rendelkeznie kell a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti eljárás megindításának időpontjáról is a bíróságnak, mely nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 5 év. A felülvizsgálati eljárást a gyámhatóságnak kell megindítani.

A kereseti kérelem a gondnokság alá helyezés megszüntetésére, annak hatályában való fenntartására, a cselekvőképességet korlátozó gondnokság a cselekvőképességet kizáró gondnokságává változtatására, cselekvőképességet kizáró gondnokság cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítására, illetve a cselekvőképességet korlátozó gondnokság esetén a gondnokolt által önállóan nem gyakorolható jogkörök módosítására irányulhat.

A régi Ptk.15.§ továbbra is megtartotta a cselekvőképtelenségi jogintézményét, és az (5) bekezdésében rendelkezett arról, hogy a bíróságnak a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezést kimondó ítéletében rendelkeznie kell a 14/A.§ szerinti felülvizsgálatról, kivéve, ha az érintett személy belátási képességének hiánya véglegesnek tekinthető. Erről az igazságügyi orvos szakértőnek szakértői véleményében nyilatkoznia kell.

A változások érintették a korlátozottan cselekvőképes nagykorú személyek fogalmának meghatározását (rég Ptk.14.§ (1), (4) bekezdés).

A (4) bekezdés külön kiemeli, hogy cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége pszichés állapota, szellemi fogyatkozása, vagy szenvedélybetegsége miatt - általános jelleggel, illetve egyes ügycsoportok vonatkozásában - tartósan, vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent.

Ehhez képest a régi Ptk.15.§ (4-5) bekezdése szerint a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt - tartósan, teljes mértékben hiányzik. A különbség itt abban nyilvánul meg, hogy a szenvedélybetegség a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésnél, mint gondnokság alá helyezési ok nem jelenik meg. (3)

Szintén változott a gondnokság alá helyezési eljárás megindítására jogosult személyek köre. A közeli hozzátartozók a házastárs, egyenesági rokon és testvér körében kerültek meghatározásra, azzal hogy amennyiben ezek a személyek nem kívánnak perindítási jogukkal élni, úgy a gyámhatóság valamint az ügyész jogosult a keresetindításra.

3. Az országos bírói gyakorlat változása

A Ptk. módosítása következtében a bírói gyakorlat elsődlegesen a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés körében változott. A bíróságnak lehetősége lett a cselekvőképességnek meghatározott ügycsoportokra korlátozására. (4)

Az már a 2001. évi XV. törvény hatályba lépését megelőzően is a bírói gyakorlat része volt, hogy a belátási képesség csökkenésének megállapítása egyrészt orvosi kérdés, másrészt jogkérdés.

A kialakult joggyakorlat alapján az elmebetegség önmagában nem ok a gondnokság alá helyezésre(5).

A korábbi gyakorlat az egyéb testi fogyatkozást, pl. a süketnémaságot sem tartotta olyan jellegű körülménynek, amely megalapozta volna a gondnokság alá helyezést. (6)

A 2001. évi módosítás hatályba lépését követően a bírói gyakorlatban folyamatosan tevődött át a hangsúly arra, hogy a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés esetén annak megállapítása, hogy mely ügycsoportok tekintetében szükséges a gondnokság alá helyezés, nem orvos szakértői, hanem jogi kérdés, amelyről a bizonyítási eljárás alapján kizárólag a bíróság dönthet (7).

A bírói gyakorlat a régi Ptk.14.§ (6) bekezdésében foglalt felsorolást megelőző különösen kifejezést tágította. Ennek legjobb példája a BH.2008/11. számú jogeset, amely egyértelműen arra utal, hogy más területen, pl. peres eljárások indítása tekintetében is korlátozható a cselekvőképesség amennyiben az érintett személy belátási képessége e vonatkozásban tartósan, vagy időszakonként visszatérően nagymértéken csökkent.

A joggyakorlat egyre inkább a bíróság feladatává teszi, hogy a szakértői véleményen kívül az alperesek egyéb életkörülményeit is vizsgálja meg az ítélethozatal előtt.

Ezek fényében vizsgáltam a Nyíregyházi Városi Bíróság (mai nevén Nyíregyházi Járásbíróság) bíráinak 2012. évi ítéleteiben megnyilvánuló jogalkalmazási gyakorlatát a gondnokság alá helyezési perekben.

4. A gondnoksági perek jellemző adatai a Nyíregyházi Városi Bíróságon 2012. évben

A 2012. évben a Nyíregyházi Városi Bíróságra 493 db keresetlevél érkezett gondnoksággal összefüggő perekben. Ebből a jogerősen befejezett 452 ügyet volt módomban megvizsgálni. Következtetéseket a 452 db ügy vizsgálatából vontam le.

A 452 db perből 258 db indult gondnokság alá helyezés iránt, 185 db a gondnokság felülvizsgálata iránt, míg 9 db a gondnokság megszüntetése iránt.

Ezek a jogerősen befejezett ügyek arányában 57,08 %, 40,92 %, illetőleg 2 %-ot tesznek ki.

(Lásd. I. táblázat)

4.1. Az eljárások keresetleveleinek felperesei, a per megindítása.

A gondnokság alá helyezést nagykorú személy házastársa, bejegyzett élettársa, egyeneságbeli rokona, testvére, a gyámhatóság és az ügyész kérheti. (8)

A beérkezett keresetlevelekből megállapítható, hogy a vizsgált 452 db., gondnoksággal kapcsolatban indult perből 381 esetben (a gondnokság alá helyezési eljárásokban 196 db-ot) a gyámhatóság nyújtotta be a keresetlevelet, 4 esetben az ügyész, a hozzátartozók összesen 58 esetben kezdeményeztek pert, ebből egyeneságbeli rokon 51, testvér 4, házastárs 3 alkalommal. (Lásd II. táblázat!)

Az a törvényalkotói szándék, mely azt akarta elérni, hogy elsődlegesen a hozzátartozók kezdeményezzék a gondnokság alá helyezési pereket, túlnyomórészt nem érvényesül, hiszen a keresetleveleket a perek 75,96-ában, gyakorlatilag $\frac{3}{4}$ -ed arányban a gyámhatóság nyújtotta be.

4.2. Az ügygondnokok szerepe:

A bíróság az alperes jogainak megóvása érdekében a perben ügygondnokot rendel ki. (9)

A gondnokság alá helyezési és a felülvizsgálati perekben minden esetben kirendelte a bíróság az ügygondnokokat, de a gondnokság megszüntetése irányuló perekben változó volt a gyakorlat.

Előfordult, hogy a gondnokság megszüntetése iránt indult perben a bíróság nem rendelt ügygondnokot a felperesnek. Ez megállapíthatóan, azon szabály helytelen értelmezéséből fakad, hogy a gondnoksági perekben az alperes teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik.

Az adott esetben a bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránt indított per úgynevezett „tükörper”, gyakorlatilag a gondnokság alá helyezési perekhez képest a peres felek perben állása megfordul.

A gondnok nem a gondnokolt helyett, hanem mellette jár el. Érdekei védelmében nem mellőzhető a kirendelésük. (10)

A bíróságok általában egy személyileg behatárolt ügyvédi körből rendelik ki az ügygondnokokat. Azaz egy adott bíró öt-hat ügyvéd kirendeléséhez ragaszkodik rendszeresen.

Ennek gyakorlati indoka az, hogy a tárgyalás csak akkor lesz érdemi, ha azon nemcsak az alperes jelenik meg, hanem az érdekében, mellette eljáró ügygondnok is. Nehéz folyamatosan úgy tárgyalni, hogy az ügygondnok nem jelenik meg, néha még a távollétét sem menti ki. Ezáltal a peres eljárás időtartama jelentősen megnövekedhet. A leggyakrabban felperes gyámhivatal, ugyanis általában nem vesz részt a tárgyalásokon, távollétében kéri azok megtartását, így a bíró az ügygondnok távolléte esetén csak az alperessel tárgyal.

Azért is fontos az ügygondnok rendelése, mert szerencsés esetekben már a tárgyalást megelőzően felveszik az alperesek, illetve a hozzátartozóik a kapcsolatot az ügygondnokkal. Az ügygondnok ilyenkor már megmagyarázza a gondnoksági peres eljárás lényegét.

A postai úton megküldött igen részletes tájékoztatásokat hiába olvassák el az alperesek, felmerül ezek közérthetőbbé tételének igénye.

A felmerülhet a kérdés, hogy az esetleges visszaélések elkerülése végett szükségesek külön vezetni az ügygondnoki tisztséget vállaló ügyvédek névjegyzékét, és az iktatás során már automatikus lenne a megnevezése az ügygondnoknak, és ezt követően az így megjelölt ügygondnokot kellene a bíróságnak kirendelni. Ennek lehetősége adott, csupán minimális informatikai fejlesztést igényelne.

Amennyiben a jogi segítségnyújtó szolgálat rendelné ki az ügygondnokokat, az eljárás időtartamát ez mintegy 2-3 hónappal meghosszabbítaná. (Bírósági megkeresés, kirendelés, díjmegállapítás, határozat megküldés, díjkiutalás stb.)

4.3. A keresetlevelek tartalmi sajátosságai.

Az áttanulmányozott bírósági eljárások keresetleveleinek tartalmának megvizsgálása során megállapítható volt, hogy amennyiben a gyámhivatal, vagy az ügyész nyújtotta be a keresetlevelet, a Pp.307.§ (2) bekezdésben meghatározott kötelező mellékletek csatolásra kerülnek. Egy esetben nem igazolta a felperes gyámhivatal, hogy a hozzátartozók nem vállalják a keresetindítást, ezért a bíróság a Pp. 130.§ (1) bek. j) pontjára hivatkozással idézés kibocsátása nélkül elutasította a keresetlevelet. (11)

Véleményem szerint ez a hiányosság pótolható lett volna a tárgyalásig, ha pedig a hozzátartozók már megindították a pert, annak a bírósági lajstromból ki kellett volna derülnie.

A hozzátartozók által benyújtott keresetlevelek nagy részben előre nyomtatott egységes tartalommal kerülnek benyújtásra, a formanyomtatványokat általában kézírással töltik ki a felperesek, és ennek mellékleteként nem minden esetben csatolják a szükséges iratokat.

Így a bíróságnak vagy hiánypótlás végett vissza kell a keresetlevelet küldeni a felperesnek, vagy hivatalból kell a szükséges okiratokat beszereznie.

A bíróság számára e körben a legnagyobb gondot az alperesek nevére bejegyzett tulajdonjoggal vagy haszonélvezeti joggal nyilvántartott ingatlanok tulajdoni lapjainak hiteles másolatának beszerzése jelenti. Hiteles tulajdoni lap másolat csatolására nem minden esetben kerül sor, tekintettel arra, hogy a pert kezdeményező hozzátartozók vagy nem rendelkeznek megfelelő anyagi háttérrel, hogy a tulajdoni lap másolatáért képesek legyenek a szolgáltatási díjat megfizetni, vagy nem minden esetben bírnak tudomással az alperest érintő ingatlanok köréről, főleg akkor, ha nem egy adott földhivatal illetékességi területén találhatók azok.

Célszerű a gyámhatóság, az ügyészség és a bíróság számára is ezt a szolgáltatást szigorúan ebben a körben ingyenessé tenni. A földhivatali szolgáltatás díjának viselése a felperesek számára anyagi megterhelést jelent, és a becsatolt illetőleg a bíróság által beszerzett nem hiteles tulajdoni lap másolatok, okirati bizonyítékkal nem teljes mértékben bírnak.

Földhivatal, mint állami szerv a bíróságtól, mint másik állami szervtől, az ítékezés birtokosától szolgáltatási díjat kér hivatalos eljárása lefolytatása végett. Ez ebben a percsoportban teljesen indokolatlan.

Ennek körében célszerű lenne a bíróságoknak szigorúan ügyszám megjelölésével, szükség esetén peres felek megjelölésével megfelelő elektronikus hozzáférést biztosítani az ingatlan-nyilvántartáshoz, hogy naprakész hiteles adatok birtokában lehessen döntést hozni.

A hozzátartozók által benyújtott keresetlevelek körében a bíróság a szükséges hiánypótlásokat elvégzi. Ez ugyan a pertartam meghosszabbodásával jár, mert pl. környezettanulmány beszerzésére is szükség van, melyet maga a felperes, mint magánszemély nem tud produkálni.

A környezettanulmány beszerzésére ilyen esetben nem mindig kerül sor a bíróság részéről. Ezt a hiányosságot általában a tanúbizonyítás lefolytatásával, az alperes személyes meghallgatásával megfelelően pótolja a bíróság.

A vizsgált keresetlevelekből hat készült bírósági ügyfélfogadási napon („panasznapon”). Ezek általában tartalmazták a szükséges adatokat, de előfordult olyan eset is, amikor a bíróság e keresetlevelek közül egy keresetlevelet a hiányok pótlása végett visszaküldött a felperesnek, majd miután a felperes a hiányokat nem pótolta, a keresetlevelet (jogszerű eljárással) a Pp. 130.§ (1) bek. j) pontja alapján idézés kibocsátása nélkül elutasította. (12)

A hasonló esetek elkerülése végett célszerű a felpereseknek a megfelelő tájékoztatást megadni az ügyfélfogadási napon, és meg kellene követelni már a keresetlevél jegyzőkönyvbe foglalásakor, hogy az alapvető okiratok (születési anyakönyvi kivonat, hozzátartozói minőség igazolása, orvosi kezelésre, betegségre vonatkozó iratok stb.) benyújtásra kerüljenek.

Érdekes adat, hogy jogi képviselő (ügyvéd) által csupán 3 db keresetlevél került benyújtásra. Ennek köre bővíthető lenne, amennyiben a pártfogó ügyvédek, a jogi segítségnyújtás igénybevételéről nagyobb tudomással bírnának a felperesek. Ez tovább növelné a szakszerűen benyújtott keresetlevelek arányát.

4.4. Intézkedések a keresetlevél alapján.

A keresetlevél beérkezését követően az eljáró bíróságok megfelelően hívják fel a felpereseket a keresetlevél esetleges hiányainak pótlására, majd ezt követően a tárgyalás kitűzésével egyidejűleg a Pp.308. § (2) bekezdése alapján szakértőt rendelnek ki, a szükséges környezettanulmányt és egyéb okiratokat beszerzik.

Ebbe a körbe tartozik még az ideiglenes gondnok kirendelése, illetve zárlat elrendelése a Ptk.308/A.§ alapján. Ezeknek az intézkedéseknek az alkalmazása nagyon ritkán válik szükségessé a perben, legalábbis a bírák elvétve hoznak ilyen végzéseket. A felperesek - amennyiben a hozzátartozók - ezt nem mindig igénylik, és a bíróság hivatalból eljárva sem alkalmazza azt.

Erre súlyosabb esetekben szükség lenne. Az indokoltság abban áll, hogy a hirtelen megbetegedett, gyakran öntudatlan, magatehetetlen alperes járandóságához a hozzátartozók ellenőrizhető körülmények között nem juthatnak hozzá, a kezelési költségeket sokszor nem képesek finanszírozni, nem tudják ellátni az alperes mindennapi ügyeinek intézését. Az ideiglenes gondnokrendeléssel ez lehetővé válna, mintegy 2-3 hónappal korábban a per jogerős befejezése előtt. A vizsgált perekben hivatalból nem került sor ideiglenes gondnok kirendelésére.

Fontos, hogy az ideiglenes intézkedés iránt előterjesztett kérelem a Pp.156.§-ában foglalt feltételeknek megfeleljen. Ne gyakorolhassák ezzel kapcsolatos jogait - az általában a hozzátartozó - felperesek visszaélészerűen.

Szintén ezen eljárási szakban kell megvizsgálnia a bíróságnak a gyámhatóság által - a Ptk. 18-18/A §-okban meghatározott - ideiglenes gondnokrendelés és zárlat tárgyában hozott intézkedések fenntartásának szükségességét. Ez is ritkán fordul elő a bírósági gyakorlatban. (13) (lásd még X. táblázat!)

4.5. A szakértő kirendelése.

A szakértő kirendelésére általában formanyomtatványon kerül sor, melyben a bíróság részletesen felsorolja a gondnokságra vonatkozó jogszabályokat, a felek jogait és kötelezettségeit, mind a Polgári Törvénykönyv, mind a Polgári Perrendtartás, mind A választási eljárásról szóló törvény ide vonatkozó rendelkezéseit, megfelelően kimásolásra kerülnek a szakértői kirendelő végzésben. (Pld: 1997.évi C. tv., Ptk. 15./B.§, Pp. 301.§ (2) bek., Ptk. 14. § (6) bek. 3/1986.(II.21.) IM. r. stb.) A formanyomtatványok

uniformizáltak, ezáltal fennáll annak a veszélye, hogy sem az ügyfelek, sem a szakértők a tényleges kirendelő végzést nem olvassák el, nem tanulmányozzák megfelelően, mivel a rövidített irányadó tényállás is hiányzik nagyrészt a kirendelő végzésekből, a végzések nem egyéniesítettek.

Ez különösen a felülvizsgálati pereknél jelenthet gondot, mivel a felülvizsgálati perek sajátossága, hogy a korábbi állapothoz képest kell vizsgálnia a szakértőnek az alperes állapotát. Ezért lenne szükséges legalább röviden utalni arra a szakértőnek, hogy korábban milyen volt az alperes egészségi állapota, mi indokolta a korábbi gondnokság alá helyezését.

A vizsgált 452 ügyben egyetlen egy ügyben sem fordult elő, hogy a bíróság mellőzte volna a szakértő kirendelését.

Nem került alkalmazásra a Pp.310.§ (2) bekezdésben írt lehetőség, figyelemmel arra, hogy a Pp.309.§ (2) bekezdésében írt okok sem álltak fenn.

4.6. Szakértői vélemények jellemzői:

A bírói gyakorlat kiemelt jelentőséget tulajdonít a szakértői véleményeknek (14). Ennek az az oka, hogy az alperes elmeállapotáról véleményt nyilvánítani szakértelem nélkül nem lehet. A perben eldöntendő elsődlegesen egy szakkérdés, azaz szenved-e olyan betegségben az alperes, amely indokoltá teszi a gondnokság alá helyezését, másrészt ténykérdés, hogy a betegség következtében ügyei viteléhez szükséges belátási képessége csökkent-e vagy sem.

A kellően alapos szakvélemények feltárják az alperes esetleges kórelőzményeit. Az alperest részletesen meghallgatják a szakértők a szakvélemény készítésekor, alperes tesztekkel tölt ki.

Ezt követően ezek kiértékelése után készítik el a szakértők szakvéleményüket. Szakvéleményből általában kiderül, miért indokolt a gondnokság alá helyezése, illetőleg miért nem. A szakértő részletes indokát adja a kifejtett álláspontjának.

Más esetekben a vizsgált perekben a szakvélemények hiányosak, nem kizárt, hogy a szakértők ezekben az esetekben is elvégeztetik a szükség tesztekkel az alperessel, vannak adatok is, amelyek erre

utalnak (pl. a beteg IQ-jának nagyságát közlik), mégis a szakvélemények általában sommásak, laikusok számára sem igazán meggyőzőek. (15)

Az ügyeket tárgyaló bíróban rendszeresen kételyeket ébresztenek, gyakori, hogy a bíróságok a szakértői véleményeket ilyen esetekben kiegészítetik, szükség esetén a szakértőt meghallgatják. A vizsgált ügyekben újabb szakértő kirendelésére példát nem találtam.

4. 7. Az alperesek együttműködése a szakértői vélemény elkészítése során.

Az alperesek általában a szakértői vizsgálatokon megjelennek, csak kivételes esetekben kellett a bíróságnak a Pp.310.§ (2) bekezdése alapján az alperesnek fekvőbeteg gyógyintézetben való elhelyezését elrendelni. Erre a vizsgált időszakban 15 alkalommal került sor, a perek 3,3 %-ában. Az elrendelő végzések ellen a vizsgált időszakban fellebbezés nem érkezett be. (Lásd X. táblázat)

Ez arra utal, hogy a vizsgálaton meg nem jelenés oka az alperesek életmódjában fennálló sajátosságokra vezethető vissza. (Gyakran változtatnak lakóhelyet, hosszabb ideig tartózkodnak ismeretlen helyen, vagabund életmódot folytatnak, anyagi lehetőségei nem teszik lehetővé szakértői vizsgálaton történő megjelenést stb.) A bíróság az ismeretlen helyen tartózkodó alperesek felkutatása érdekében további intézkedéseket fogantatosítanak: keresés a KIM KEKKH elektronikus nyilvántartásában, hozzátartozók megkeresése, postai tudakozvány kiadása, majd ezt követően intézeti megfigyelés elrendelése. (16) A fogantatosított intézkedések eredményre vezettek, sikerült a szakértőnek az alperest megvizsgálnia.

Tudatos szembehelyezkedés a vizsgálattal nem volt tapasztalható. Az intézeti megfigyelést elrendelő végzésekben általában egy-kéthetes időszakban határozták meg az elhelyezés időtartamát. Ez az időszak valóban elegendő arra, hogy az alperest beható vizsgálat alá lehessen vetni.

4.8. Tárgyalás

4.8.1. Az alperesek személyes meghallgatása.

Az alperesek személyes megjelenése és meghallgatása a közvetlenség elvére is figyelemmel a tárgyaláson csak kivételesen indokolt esetben mellőzhető. (17)

A törvényalkotó szándéka ezzel a szabállyal az volt, hogy a bíró személyesen is meggyőződjön arról, hogy az alperes (megszüntetési perekben a felperes) gondnokság alá helyezése indokolt vagy sem.

A vizsgált pereken 112 alkalommal maradt el az alperesek személyes meghallgatása. Ez a perek közel ¼-e (24,77 %).

Mielőtt még kritikát fogalmaznék meg, meg kell jegyezni, hogy e körben leginkább ez a magas arány annak köszönhető, hogy az alperesek között sok a magatehetetlen, mozgáskorlátozott, súlyosan fogyatékos ember.

Erre utal, az az adat is, hogy a 258 gondnokság alá helyezés iránt indult perben 89 esetben, a perek 34,5 %-ában helyezte a bíróság az alperest cselekvőképességet kizáró gondnokság alá, továbbá a gondnokság felülvizsgálat iránt indított perekben 25 esetben a felülvizsgálati perek 13,5 %-ában változtatta meg a cselekvőképességet korlátozó gondnokságot a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezését. (Lásd IV. és V. táblázatok!)

A súlyosan beteg, erősen legyengült szervezetű alperes számára tárgyaláson való megjelenés traumával jár, fokozottabban érzékenyek a külső körülményekre (A tárgyalóterem szokatlan környezet számukra, annak hangulata, az ismeretlen bírák, ügyvédek, egyenruhák stb.). Sokszor napokig nem képesek a tárgyalással kapcsolatban kialakult megterhelést elszenvedett lelki sérelmeket kipihenni, visszazökkeni a megszokott életritmusukba.

Megfontolandó lenne ennek kapcsán az, ha a szakértőket a kirendelő végzésben már eleve megnyilatkoztatná a bíróság arra a kérdésre, hogy az egészségügyi állapota folytán indokolt az alperesek személyes megjelenése vagy sem. (Örvendetes, hogy a szakértők egy része kérdés nélkül nyilatkozik erre, ezáltal a bíróság munkáját is megkönnyíti.)

Ilyen esetekben ha a bíróságnak kételyei merülnek fel a gondnokság alá helyezéssel kapcsolatban, érdemes megfontolnia a tartózkodási helyén az alperes személyes meghallgatását. Nyilvánvaló, hogy az öntudatlan, kommunikációra képtelen alperesek személyes meghallgatása mellőzhető, ha erre a szakvéleményben utalás található.

A személyes meghallgatás elmaradása a bevett bírói gyakorlat szerint is lényeges eljárási hiba(18).

A meghallgatások során általában a bíróság az alperesek mindennapi életvitelével kapcsolatos kérdéseket tesz fel, az erre adott válaszokból kísérik meg levonni a következtetéseket a kereseti kérelem megalapozottságára vonatkozóan.

Leggyakrabban elhangzott kérdések a következők: Általában mivel telik egy napja, végez-e valamilyen munkát, hol, milyen körülmények között él, tisztában van vagyoni helyzetével, milyen jövedelemmel rendelkezik, mennyi annak összege, szokott-e vásárolni, tisztában van a pénz vásárlóértékével stb.?

Meghallgatások akkor rövidek, ha az alperessel nem lehet megfelelően kommunikálni.

Erre vonatkozóan a vizsgált 258 perben 26 alkalommal került sor, ez a szám is elég magas, közel 10 %-os arányt jelent. (Lásd V. táblázat!)

4.8.2. Tanúbizonyítás

A bíróságok általában a felperesek által felajánlott tanúbizonyítást lefolytatják. A tanúmeghallgatások személyi köre legtöbbször a hozzátartozókra korlátozódik. Főleg intézeti kezelés alatt álló személyek esetén az alperes gondozóját hallgatják ki tanúként a bíróságok, de gyakori a gondnokok tanúkénti kihallgatása is.

A bíróságok által lefolytatott bizonyítás során a tanúmeghallgatások révén kellő módon feltárhatók az alperesek életkörülményei, megállapíthatók, hogy ügyeik önálló viteléhez szükséges belátási képességgel mennyiben rendelkeznek. Mennyiben képesek saját magukat ellátni. A szakértői véleményben foglaltakat ez a bizonyítási eszköz megfelelően kiegészíti.

A Pp.310.§ (3) bekezdése szerint, a perben a tanú a 170.§ (1) bekezdés a)pontja szerinti tanúvallomást nem tagadhatja meg (170.§.(1) bekezdés a)pontja, 13.§ (2) bekezdésben megjelölt

hozzátartozó). (P.21.855/2012/6. jegyzőkönyv, alperes anyját tévesen figyelmezteti a bíróság mentességi jogára. A tanú, vallomást tesz, így a téves figyelmeztetés bizonyítás körében gondot nem okoz.)

A Pp.170.§ (1) bekezdés c)pont második fordulata szerint, az orvostanúnak is kötelezettsége a tanúvallomás tétel, akkor is, ha nem adja meg a titoktartási kötelezettség alóli felmentést az alperes. Az adott ügyben a bíró a Pp.310.§ (3) bekezdésére tekintettel nem hallgatta meg az orvostanút, helytelenül. A későbbiek során a szakértőt meghallgatta és a szakértői vélemény alapján helytálló ítéletet hozott. (19)

4.8.3. Szakértő meghallgatása, a szakvélemény kiegészítése

A szakértői vélemények kiegészítésére kevés esetben került sor. Ennek indokaként az volt, hogy a szakértői vélemények jelentős részét a peres felek nem vitatták, és a bíróság sem látta a szakvéleményeket aggályosnak. A Pp. 182.§ (3) bekezdésének fennállását nem állapították meg a bíróságok.

Amennyiben a szakértői véleményt a peres felek vitássá teszik, a bíróságok rendszeresen meghallgatják a szakértőket a tárgyaláson, tisztázva a szakvéleményben rejlő esetleges ellentmondásokat. (20)

A szakértők csak ritka esetekben módosítják a meghallgatásuk során a szakértői véleményüket, általában az írásban kifejtett álláspontjukat megvédik. (21)

4.9. Ítélethozatal, ítéletszerkesztési sajátosságok:

4.9.1. A gondnoksági perekben.

Az előterjesztett keresetlevelekben általában az alpereseknek a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezését kérik a felpereseknek. Ez a bírósági eljárás számára kedvezőbb, mert az alperes személyes meghallgatását és az esetleges tanúmeghallgatás lefolytatását követően - amennyiben a szakvélemény rendelkezésre áll - nem kell a bíróságnak a tárgyalást elhalasztania, érdemi döntést hozhat.

A szakértői vélemény függvényében a bíróságok cselekvőképességet részlegesen, általános jelleggel korlátozó, illetőleg cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésről döntenek, valamint a

keresetlevelet elutasítják adott esetben, és amennyiben a felperes keresetétől eláll, úgy a pert megszüntetik. (IV. táblázat)

A vizsgált esetekben egységes a gyakorlat abban, hogy ítélet rendelkező része a „gondnokság alá helyezi” illetőleg „a választójogból kizárja” szövegű döntéseket tartalmazza.

A bíróság az ítéletében felhívja a területileg illetékes gyámhatóságot, amennyiben a gyámhatóság a felperes, úgy a felperest hívja fel a bíróság a gondnokrendelés végett. (22)

Rendelkezik a felülvizsgálat időpontjáról, illetőleg az alperesnek a gondnokoltak névjegyzékébe való feltüntetéséről (23), továbbá megállapítja az ügygondnoki díjat.

A területileg illetékes földhivatalt megkeresik, hogy az ingatlan-nyilvántartásba a gondnokság alá helyezés tényét jegyezzék fel. (24)

A földhivatali eljárás az alperes számára rendkívül költséges. (25) A szolgáltatás díja ingatlanonként 6600 Ft. Ez abban az esetben, ha a gondnokolt, gondnokság alá helyezett, több ingatlannal rendelkezik, anyagilag megterheli az eljárást elszenvedő alperest. (Pl. a P.20667/2012/9. számú ítéletében 7 ingatlanra rendelte el gondnokság alá helyezés tényének feljegyzését a bíróság, ez 6600 Ft-os eljárási díjjal számolva 46200 Ft. díjfizetési kötelezettséggel jár.) Célszerű lenne e körben is az eljárási díj mellőzése, mert az alperes ezen földhivatali eljárásnak nem a jogosultja még akkor sem, ha az ő érdekeinek megóvása miatt történik a gondnokság alá helyezés tényének feljegyzése.

A vizsgált időszakban, a 258 gondnokság alá helyezés iránt indult perből, 89 esetben, az esetek 35 %-ában cselekvőképességet kizáró gondnokságot rendeltek el a bíróságok, 70 esetben, az ügyek 27,13 %-ában, általánosan korlátozót. 32 esetben (12,4 %) meghatározott ügycsoportok vonatkozásában helyezték gondnokság alá az alperest, 21 esetben került sor a kereset elutasításra.

35 esetben szüntette meg a bíróság a pert. Idézés kibocsátása nélkül 7 keresetet utasított el, 3 keresetlevelet tett át az illetékes bírósághoz, 1 pert egyesített egy korábban indulthoz.

Sajátságos permegszüntetési ok gondnokság alá helyezés iránti perekben az alperes halála. (26)

E körben megjegyzendő, hogy a perek időtartama alatt 13 alperes halálozott el, az elsőfokú ítélet kihirdetése előtt, 2 alperes az elsőfokú ítélet kihirdetés után, de az ítélet jogerőre emelkedése előtt.

Ezen esetekben az ítélet hatályon kívül helyezéséről kellett rendelkeznie a bíróságnak. A jogerős ítélethozatal után a vizsgálat időpontjáig (2013. július) további 20 alperes hunyt el. Ez összesen 35 személy, az alperesek mintegy 8 %-a. (IX. táblázat!)

A meghatározott ügycsoportokra korlátozó gondnokság alá helyezés elrendelése az ítéletekben alacsony számú, általában erre irányuló konkrét kereseti kérelem nagyon ritkán érkezik.

Az ítéletben korlátozott leggyakoribb ügycsoportok közé tartoznak a munkabérrel, egyéb jövedelemmel való rendelkezés (27) az ingó és az ingatlanvagyonnal kapcsolatos rendelkezési jog (28), a tartási kötelezettséggel kapcsolatos vagyoni döntés meghozatala (29), lakásbérlettel kapcsolatos jognyilatkozat megtétele (30), illetve az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása (31).

Ritkább esetben fordul elő a bentlakásos szociális intézetben történő elhelyezéssel történő jognyilatkozat megtétele (32), illetőleg a tartózkodási hely meghatározása (33) esetében a cselekvőképesség korlátozása.

A családjogi nyilatkozatok megtétele (34) és az örökösödési ügyek (35) vonatkozásában a bíróságok elvétve korlátozzák a cselekvőképességét az alpereseknek.

A vizsgált 252 ügyben más ügycsoportokra vonatkozóan a gondnokság alá helyezésre nem került sor.

Ennek kapcsán meg kell jegyezni, hogy nagy valószínűséggel vannak olyan eljárások folyamatban, melyeket az alperesek perlekedési téveszméi generálnak. Ezen eljárások pertartama hosszú, figyelemmel arra, hogy az alperesek nem működnek együtt a bíróságokkal és szinte minden esetben a lehetséges jogorvoslatokat kimerítik.

4.8.2. A gondnokság felülvizsgálati perekben.

Nem egységes a bíróságok gyakorlata az ítéletek rendelkező részeinek megfogalmazásakor a gondnokság felülvizsgálata iránti perekben. Két egymástól elkülöníthető ítéletszerkesztési gyakorlat alakult ki.

Az egyik irányzat képviselői - amennyiben a gondnokság alá helyezés módosítására kerül sor - a részlegesen korlátozó, vagy az általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezéseket megszüntetik, és ehhez képest döntenek az újabb gondnokság alá helyezéséről, és helyezik az alperest a megszüntetést követően egy ítéletben cselekvőképességet kizáró, általános jelleggel korlátozó gondnokság alá, vagy további ügycsoportokra korlátozzák a gondnokságot. (36)

A Pp.312.§ (1), (2) bekezdésének helyes értelmezése szerint, a gondnokság alá helyezés megszüntetésére, az ügycsoportok módosítására, illetőleg a cselekvőképességet korlátozó gondnokság kizáróvá változtatására (módosítására), a kizáró gondnokság megszüntetésére is lehetőség van. A korlátozó gondnokságot azonban nem kell megszüntetni, amennyiben cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezi az alperest a bíróság. A helyes jogértelmezés általában a „módosítja” kifejezést használja. (37)

A gondnokság alá helyezés felülvizsgálata iránti perekben meghozott ítéletek rendelkező részéi statisztikailag a következőket mutatják: a bíróság összesen 185 ügyben járt el, ez az összes vizsgált per 40,9 %-a. A felülvizsgálatok eredménye leginkább a korábban elrendelt gondnokság hatályban fenntartása 112 ügy 60,5 %. Az állapot javulás miatti módosítás közel 16,2 % (15 ügycsoportban szűkítése, 15 csoportban a gondnokság megszüntetése), az állapot rosszabbodás miatti módosítás aránya magasabb 41 ügy 22,1 % (ügycsoport bővítése 16 ügyben, korlátozó gondnokságból kizáró gondnoksággá változtatás 25 ügyben). (Lásd V. táblázat!)

Az ítéletben meghatározott felülvizsgálati időponttól lehetséges az eltérés. Szükséges, hogy a gondnokokon keresztül a gyámhatóságok figyelemmel kísérjék az alperesek rendszeres orvosi vizsgálatait és kezeléseit. Ezek eredményéről a felülvizsgálati időn belül célszerű tájékoztatni a gondnoknak a

gyámhatóságot, és állapotjavulás, illetőleg állapotrosszabbodás esetén az előírt vizsgálati időponttól korábban célszerű az újabb felülvizsgálat iránti pert megindítani.

4.8.3. A kötelező felülvizsgálatok időpontjai.

A gondnokság alá helyezést elrendelő, illetőleg a felülvizsgálat iránti kereseti kérelmet elbíráló ügyek esetében a leggyakoribb az 5 éves felülvizsgálati idő elrendelése, ez a 358 perből 198 perben történt ; 4 éves felülvizsgálati idő 1 esetben; 3 éves felülvizsgálati idő 53 esetben; 2 éves 8 perben; 1 éves 5 perben.

93 esetben, 25,97 %-ában a bíróság nem rendelkezett a kötelező felülvizsgálat időpontjáról, figyelemmel arra, hogy a Ptk.14/A.§ (1) bekezdése ezt konkrétan nem írja elő. (Lásd: VI. táblázat!)

Ettől eltérő gyakorlat is kialakult, amikor a bíróság megjelölte, hogy az alperes felülvizsgálata nem indokolt. Ezt ugyan a régi Ptk. nem követeli meg. A gondnokoltak névjegyzékében való feltüntetés, illetőleg a gyámhivatalnak a felülvizsgálat időpontja meghatározása miatt ezen ítéleti rendelkezések jelentős mértékben megkönnyíthetik az ügyintézés (Ítélet indokolásának áttanulmányozása nélkül is lehetőség van a megfelelő adatlap kitöltésére).

4.8.4. A megszüntetés iránti perekben.

A vizsgált 452 perből összesen 9 db ilyen típusú per indult. Ez az ügyek alig 2 %-a, ebből 5 vezetett eredményre, 4-ben a bíróság megszüntette a gondnokság alá helyezést, 1-ben az ügycsoportok körét szűkítette. (Lásd VII. táblázat!) Jelentős számban nem fordultak elő az ilyen típusú perek, általában állapotjavulás esetén nyújtották be a keresetlevelet a gondnokoltak, és több 55%-ban a gondnokságok megszüntetésre kerültek.

4.8.5. Eltérések a szakértői véleményektől:

Talán a leginkább érdekes adat az ítéleteknél az, hogy mennyiben tértek el adott ítéletek a szakértői véleménytől.

A dolgozatomban már taglaltam, hogy a gondnokság alá helyezésről és az ügycsoportok meghatározásáról szóló döntés során nem szakkérdésekről, hanem jogkérdésekről van szó, amikor dönt a bíróság, mégis feltűnő, hogy csak a vizsgált 452 per során csak 6 esetben történt eltérés a szakértői véleményektől, általában a gondnokoltak javára. (Lásd X. táblázat!)

Ezekből néhány példát megemlítenék.

Az ítélet a szakvéleményben foglaltaktól eltérően fenntartotta az általános jellegű korlátozást annak ellenére, hogy a szakértő nem tartotta indokoltnak a cselekvőképesség általános jellegű korlátozását. A perben a gyámhivatal felperes nem indítványozta, az ügygondnok és az alperes nem terjesztett elő viszontkeresetet a gondnokság módosítása iránt. (38)

Egy másik ítéletben a választójogból nem zárta ki az alperest a bíróság, mert arra a felperes gyámhivatal indítványt nem tett. (39) A legújabb joggyakorlat szerint erről hivatalból kötelező a döntés. (40)

Előfordult, hogy kereseti kérelem nélkül bővítette az ügycsoportokat a bíróság a korlátozó gondnokság elrendelésekor úgy, hogy az alperes személyes meghallgatása elmaradt. (41)

A perben az alperes viszontkeresetet terjesztett elő az ügycsoportok szűkítésére, ezt azonban a felperes gyámhivatalnak nem kézbesítette a bíróság, de ítéletet hozott. (42)

A bíróság kereseti kérelem nélkül bővítette egy esetben az ügycsoportokat. (43)

A következő perben a szakértői vélemény cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezést javasolt, a bíróság csak cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezte az alperest, mivel a felperes a részére megküldött szakvéleményre észrevételt nem tett, keresetét nem módosította. A felperesi mulasztás azért is feltűnő, mivel az alperes a vizsgálat idejében 97 éves, öntudatlan beteg személy volt. (44)

4.8.6. Döntés a választójogról.

Rendelkezés a választójogról a legújabb, de az egyik legneuralgikusabb pontja a gondnokság alá helyezési pereknek. Teljesen kikristályosodott gyakorlat még nem alakult ki.

A vizsgált időszakban az 1997. évi C. tv. (Vet.) rendelkezett a választási eljárásról. (45)

A vizsgált időszakban a Vet. 11/A.§-a szabályozta a választójogból való kizárást a belátási képesség korlátozása miatt.

A Vet. 11/A.§ (1) bekezdése - amely 2012. január 1-től volt hatályban (46) - alapján a választójogból való kizárás kérdéséről a bíróság a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezést kimondó, cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezést kimondó, valamint a gondnokság alá helyezés felülvizsgálatára irányuló eljárás alapján hozott ítéletében dönt.

A Vet. 11/A § (2) bekezdése szerint, a bíróság azt a nagykorú személyt zárja ki választójogból, akinek a választójog gyakorlásához szükséges belátási képessége

a) pszichés állapota, szellemi fogyatkozása, vagy szenvedélybetegsége miatt tartósan, vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, vagy

b) pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt tartósan, teljes mértékben hiányzik.

A (3) bekezdés szerint, ha a bíróság a nagykorú személyt a választójogból kizárja, a gondnokság alá helyezett személy az Alaptörvény 23. Cikk (6) bekezdése alapján nem választó, és nem választható.

Az új Ptk. Kommentárjában ezzel kapcsolatban felmerült jogértelmezési kérdés a kereseti kérelemhez kötöttség elvének alakulása. Az egyértelműen megállapítható, hogy az erre irányuló kérelem esetén minden esetben rendelkezni kell a bíróságnak a választójogból való kizárásról, vagy az erre irányuló kérelem elutasításáról az ítélet rendelkező részében. (47)

Ugyanakkor az Alaptörvény záró és vegyes rendelkezések része 24. pontjának 2 bekezdése szerint, aki az alaptörvény hatálybalépésekor az ítélet alapján a cselekvőképességet korlátozó, vagy kizáró gondnokság alatt áll, nem rendelkezik választójoggal a gondnokság megszüntetéséig, vagy amíg a választójogának fenn álltát a bíróság meg nem állapítja. (48)

Az új Ptk. Kommentárjában megfogalmazott szakmai álláspont szerint, döntené szükséges a választójogról való kizárás kérdéséről, akár hivatalból is. (49) Ez azonban a Pp.3.§ (1) bekezdésében foglalt kereseti kérelemhez kötöttség elvével nem teljesen fér össze. A bíróság egy polgári perben alkotmányos jogról hivatalból, erre irányuló kérelem hiányában dönt, gyakorlatilag igazgatási jogkörben jár el. Nyilvánvaló, hogy a bíróság nem bírálhatja felül az Alaptörvény rendelkezéseit, azonban ezek a rendelkezések ellentmondásosak.

A peres eljárások során az ezzel kapcsolatban kialakult szakértői és a bírósági eljárások rendkívül vegyes képet mutatnak.

Szakértői vélemények egy részéből nem lehetett megállapítani, hogy vizsgálta-e a szakértő a választójog vonatkozásában az alpereseket. A személyes meghallgatásokból sem minden esetben derült ki, mi alapján döntött úgy a szakértő, hogy a választójogból kizárását javasolta az alperesnek. A vizsgált bírósági eljárásokban ugyanezt állapítottam meg az alperesek meghallgatásának adataiból, illetőleg az ítéletekből.

A jegyzőkönyvek tartalmából kiderült, hogy az alaposabb, nagyobb gonddal eljáró bírók megfelelő kérdéseket intéztek az alperesekhez, abban a körben, hogy milyen pártokat ismernek, mikor vettek részt választáson, ki az ország köztársasági elnöke, miniszter elnöke stb. Az alperesek politikai irányultságára a bíróságok - helyesen eljárva - nem kérdeztek rá.

A rendelkező részek a választójog korlátozásával kapcsolatban szintén eltérő tartalmúak.

A kizárás esetén előforduló leggyakoribb ítéleti rendelkező rész „Az alperest a választójogból kizárja” szöveg. Előfordult olyan rendelkezés, mely az alábbiak szerint szól: „A bíróság az alperest a választójogból kizárja, mivel a választójog gyakorlásához szükséges belátási képessége teljes mértékben hiányzik”. (50)

Azon esetekben, amikor nem zárta ki az alperest a választójogból a bíróság, általában az „Ezt meghaladóan a felperes keresetét elutasítja” (a keresetlevél teljes elutasítása esetén: „A felperes

keresetét elutasítja”) szöveget alkalmazták, illetőleg olyan rendelkező részbeni szövegelem is feltűnt, mely szerint „A bíróság az alperest a választójogból nem zárja ki.” (51)

Olyan ítéleti rendelkezés is előfordult, hogy a bíróság a kiskorú, még választójoggal nem rendelkező alperes gondnokság alá helyezése esetén az ítéletében, az ítélelehozatalkor még 17 éves alperest cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezte. A gondnokság alá helyezésről szóló rendelkezést helytelenül a Ptk.15.§ (4) bekezdésével indokolta, (Ténylegesen a Ptk.12/B.§ (2) bekezdése alapján kellett volna a gondnokság alá helyezést elrendelni.) Megállapította, hogy a gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével állt be, és kizárta a választójoggal - az ítélelehozatal idején még - koránál fogva nem rendelkező alperest a választójogból. (52)

A vizsgált 452 ügyben a felülvizsgálat, illetőleg a gondnokság alá helyezés esetén 311 alkalommal az esetek 68,8 %-ában kizárták a választójogból a bíróságok az alperest. Azon esetekben, amikor gondnokság alá helyezték az alperest, de a választójogból nem zárták ki az alperest, száma 58 volt, ez a 12,83 %-a az összes ügynek. (Lásd VIII. táblázat!)

4.9. A másodfokú eljárás tapasztalatai.

A vizsgált gondnoksági perekből 2 esetében került sor másodfokú eljárásra. A másodfokú határozatok mindkét esetben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyták. Így a másodfokú gyakorlat nagyobb terjedelmű elemzésére nem volt módom.

Másodfokú határozatok ítéleteinek indokolásában (53) azt emelte ki törvényszék eljáró tanácsa, hogy alapvetően döntő szerepe van az ilyen típusú perekben a szakértői véleménynek, de a bíróságnak a jogkérdést is vizsgálnia kell.

A másodfokú határozatok lényegében az ismert kúriai bírói gyakorlattal összhangban állnak.

4.10. A gondnokoltak nyilvántartása.

Gondnokoltak nyilvántartásáról a 2010. évi XVIII. tv. rendelkezik. A törvény felsorolja milyen adatokat tartalmaz a nyilvántartás.

Ezek között van a gondnokolt természetes személyazonosító adatai; és lakcíme; a gondnokság alá helyezéséről, annak módosításáról, annak felülvizsgálatáról, megszüntetéséről szóló jogerős határozatot hozó bíróság megnevezése, ügyszáma, a gondnokság alá helyezés módosítása; felülvizsgálata megszüntetése tárgyában hozott határozat jogerőre emelkedésének napja.(54)

Ha a bíróság a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezett személy cselekvőképességét egy ügycsoportra, vagy egyes ügycsoportokra korlátozta, az ügycsoportok meghatározását, a gondnokság cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó jellegét, a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálatának időpontját is tartalmazza. Megtalálható még a nyilvántartásban az is, ha a bíróság a felülvizsgálatról rendelkezett a választójogból való kizárásról, és a gondnokság alá helyezett személyt a választójogból kizárta. (55)

A nyilvántartásban fel kell tüntetni a gondnokolt halálának tényét és időpontját. (56)

Az adatokat a nyilvántartás közhitelesen tartalmazza. (57)

Álláspontom szerint, a törvény 2.§. (2) bekezdését célszerű lenne kiegészíteni azzal, hogy a gondnok személye is feltüntetésre kerüljön a nyilvántartásba. Ennek gyakorlati okai vannak. Mind a bíróság, mind más hatóságok számára megkönnyítenék az eljárást.

A gyámhivatalok a gondnokság alá helyezéssel perekben csak összesen 80 esetben küldték meg a gondnokrendelő határozatukat a bíróságok részére. (Lásd X. táblázat!) Így a bíróságok számára a gondnok személye csak szűk körben vált ismertté.

Bármilyen további perben (felülvizsgálati perek, megszüntetési perek, a gondnokoltak esetleges magánjogi pererei esetén) érintettek, peres felek lehetnek a gondnokoltak. A gondnok személyének

feltüntetése a gondnokoltak nyilvántartásában való feltüntetése mellett szóló érv az is, hogy a korlátozottan cselekvőképes személyek jognyilatkozata csak a gondnokuk hozzájárulásával érvényes. (58)

Bármilyen később induló eljárásban a gondnok tanúkénti meghallgatása is így könnyebbé válik, valamint a gondnok is korábban értesül a gondnokolt által vagy gondnokolt ellen indított perekről. A gondnokolt megfelelő képvisellete így biztosított az eljárás során.

Mindaddig, amíg a gondnokok személye nem kerül feltüntetésre a nyilvántartásban, az ilyen eljárások elhúzódnak, mivel az adott bíróságoknak a nyilvántartásában nem szerepel a gondnokolt neve és elérhetősége, sőt azt sem derül ki a nyilvántartásból, hogy egy adott bíróság illetékességi területén hány gondnokolt él.

4.11. Költségek

Nem szorosan tartoznak ugyan a joggyakorlathoz, de szükséges megemlíteni a peres eljárás során felmerült költségeket.

Mind a gondnokság alá helyezéssel járó perek, mind a felülvizsgálati perek a Pp. szabályai szerint tárgyi költségmentesek. (59)

A jogalkotó szándéka ezekkel a rendelkezésekkel az volt, hogy az eljárást elszenvedő alpereseket ne terhelje az egyébként számukra magas összegű költségekkel.

Ezért szükséges vizsgálni, hogy a bíróságok költségvetésének milyen összegeket kell ezzel kapcsolatban viselniük, különös tekintettel a gyakoribb felülvizsgálatokra. Az új Ptk-hoz kapcsolódó átmeneti rendelkezések körében a jelen dolgozat írásának időpontjában még csak tervezetként szereplő elképzelések között szerepel az, hogy a végleges hatállyal cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett személyek esetében a gondnokság felülvizsgálatára kerül sor az új Ptk. hatályba lépését követő egy éven belül. (60)

A vizsgált 452 ügyben szakértői díj összesen 8.851.268 Ft volt, ügygondnoki díj 4.856.990 Ft.

A 452 vizsgált ügy átlagában 19582 Ft, illetve 10745 Ft.

A felülvizsgálatok során, és az elkövetkezendő időben a szakértői díjak emelkedésével lehet számolni. Ennek nyilvánvalóan a fedezetét a bíróságok költségvetésében biztosítani kell.

Az ügygondnoki díjak vonatkozásában megállapítható, hogy a bíróság általában 10-15.000 Ft között állapítja meg az ügygondnoki díj összegét. Ez az összeg nem eltúlzott, és ennek a jövőbeni alakulásával az érkező ügyek számának függvényében számolni lehet.

5. Változások az új Polgári törvénykönyvben (2013. évi V. törvény.).

E fejezetnél csak röviden kívánok utalni a változásokra, mivel a dolgozat célja a korábbi joggyakorlat elemzése volt.

A legfontosabb a nagykorúak cselekvőképességének korlátozására vonatkozó szabályok változása (Második Könyv, V. cím fejezet), mivel a cselekvőképesség csak részlegesen korlátozható. Megszünteti a cselekvőképesség általános korlátozásának lehetőségét az új Ptk, ennek megfelelően a cselekvőképességben részlegesen korlátozott személyről rendelkezik. (61)

Változnak a gondnokság alá helyezés kritériumai, cselekvőképesség korlátozásának feltételei közé „a mentális állapot kifejezés” bekerül, a pszichés állapot szellemi fogyatkozás szenvedélybetegség helyett.

Új feltételként írja elő az új Ptk. az érintett egyéni körülményének családi, társadalmi kapcsolatainak vizsgálatát, megállapítva, hogy önmagában a belátási képesség csökkenése nem elegendő ok a cselekvőképesség korlátozásához. (62)

Előírja a bíróság számára, hogy a cselekvőképességet részlegesen korlátozó határozatban meg kell határozni azon ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképesség korlátozása indokolt, a korlátozható ügycsoportok körét azonban még példálózó jelleggel sem tartalmazza. (63)

Új rendelkezés, hogy a cselekvőképesség részlegesen sem korlátozható, ha az érintett számára a kevésbé korlátozó intézkedés is megfelelő segítséget nyújthat, azaz bevezeti a támogatott döntéshozatal intézményét.

A cselekvőképesség korlátozását a részlegesen korlátozó (korábban korlátozó), és a cselekvőképesség teljes korlátozása (a korábban a cselekvőképességet kizáró gondnokság) körében határozza meg.

Az elkövetkező időben a bírói gyakorlat fogja megmutatni azt, hogy a cselekvőképesség részleges korlátozásának (64) során milyen lesz a bíróságok eljárása, különös tekintettel arra, hogy a kereseti kérelemhez kötöttség továbbra is fennáll.

Nyilvánvaló, hogy a régi Ptk. 14.§ (6) bekezdésben írt ügycsoportok továbbra is irányadók lehetnek, erről azonban csak kereseti kérelem esetén dönthet a bíróság.

A kereseti kérelem hiányában nagyobb feladat hárul a bíróságra, mind a tárgyalás előkészítésekor, mind a szakértő kirendelése esetén.

Várható a szakértői vélemények is olyan irányú változása, mely szerint a korlátozandó ügycsoportokat a szakértők nem fogják véleményeikben megjelölni. Ezáltal a kereseti kérelemben előterjesztetteknek nagyobb jelentősége lesz. Ennek vizsgálata azt fogja eredményezni, hogy a szakértő kirendelésénél már nyilatkoztatni lesz szükséges a szakértőt a kereseti kérelemben indítványozott ügycsoportok vonatkozásában, és a környezettanulmány beszerzésén túl nagyobb hangsúly helyeződik a tanúbizonyításra, és egyéb okirati bizonyítékok beszerzésére is.

6. Befejezés

A vizsgált ügyek kapcsán megállapítható volt, hogy a Nyíregyházi Városi Bíróságon kialakult gondnokság alá helyezéssel perekben folytatott gyakorlat egységes. Kirívó különbségek nem fordultak elő.

A bekövetkezett törvényi változások egyre inkább az eljárások bonyolultabbá válásához vezettek, és a további törvényi módosítások függvényében várható, hogy a korábban egyszerű megítélésű ügycsoportnak minősített gondnoksági perek intézése hosszabb, bonyolultabb eljárást több munkaidő-ráfordítást igényelnek a jövőben, szükség esetén több tárgyalást kell tartani (függetlenül az előterjesztett bizonyítékoktól), és főleg a tárgyalás előkészítési szakban lesz szükség az alaposabb bírói munkára.

Várható továbbá az eljárások költségeinek is a növekedése, figyelemmel a felülvizsgálatok nagyságára (részleges korlátozás esetén 5 éves felülvizsgálati időt, a teljes korlátozás esetében 10 felülvizsgálati időt ír elő az új Ptk.).

Jegyzetek

1. 2001.évi XV. tv. 1.§
2. A változások részletes ismertetését ld. http://www.efoesz.hu/download/uptk_cptk_koros_cikk-pdf. címen (Dr. Kőrös András kúriai tanácselnök cikkében)
3. <http://www.debreceinjogimuhely.hu/archivum/1-2005> . Fehér Mariann Andrea: A cselekvőképességet korlátozó gondnokság
4. Régi Ptk. 14.§ (6) bekezdése
5. BH.1983/2.
6. BH.1969/4.6373.
7. BH. 2007/404., EBH 2007/1597., BH. 2008/265., BH. 2011.247.
8. Pp. 308.§ (1) bekezdése
9. Elmaradt az ügygondnok kirendelése a Nyíregyházi Városi Bíróság P.21795/2012. számú perében a felperes részére.
10. Régi Ptk. 14.§ (2) bekezdése
11. Nyíregyházi Városi Bíróság P.21454/2012.
12. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22304/2012.
13. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 23030/2012.
14. BH.1983/2.
15. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 20182/2012., P.20129/2012. számú perekben csak egyoldalas szakértői vélemények.. P.21476/2012. számú perben másfél oldalas szakértői vélemény
16. Nyíregyházi Városi Bíróság P.20696/2012.
17. Pp.309.§ (3) bekezdése
18. BH. 1979/157., BH.1998/596.
19. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 20283/2012.
20. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 20283/2012.
21. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 23071/2012. A szakértő eredetileg nem javasolta az alperes gondnokság alá helyezését, a bíróság az alperes személyes meghallgatása után a következő tárgyalásra megidézte a szakértőt, aki módosította a szakvéleményét, ezt követően a bíróság az alperest meghatározott ügycsoportokban cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezte.
22. Pp.311.§ (2) bekezdése

23. Pp.311§ (4) és (5) bekezdése
24. Pp.311.§ (3) bekezdése
25. Az 1996. évi LXXX. tv. 32/A §
26. Pp.310/A.§
27. Ptk.14.§ (6) bek. 1. pontja
28. Ptk.14.§ (6) bek. 2. pontja
29. Ptk.14.§ (6) bek.4. pontja
30. Ptk.14.§ (6) bek. 5. pontja
31. Ptk.14.§ (6) bek. 8. pontja
32. Ptk.14.§ (6) bek.7. pontja
33. Ptk.14.§ (6) bek. 9.pontja
34. Ptk.14.§ (6) bek. 3.pontja
35. Ptk.14.§ (6) bek. 6. pontja
36. Nyíregyházi Városi Bíróság P.20222/2012.
37. Nyíregyházi Városi Bíróság P.21856/2012., P.22232/2012/6. - itt a megváltoztatja

kifejezést használja a bíróság,

38. Nyíregyházi Városi Bíróság P.20803/2012/6.
39. Nyíregyházi Városi Bíróság P.20570/2012/7.
40. Az új Ptk. kommentárja Második Könyv 50. oldal HVG Orac Kiadó 2013.
41. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 22392/2012/6.
42. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22381/2012/4.
43. Nyíregyházi Városi Bíróság P. 22332/2012/6.
44. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22511/2012/7.
45. 2013. május 3-tól már nincs hatályban, hatályos a 2013. évi XXXVI. tv.
46. A 2011. évi CCI. tv. módosító rendelkezései következtében
47. Új Ptk. Kommentár Második. Könyv 50. oldal HVG Orac Kiadó 2013.
48. Ugyanott.
49. Ugyanott.
50. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22511/2012/7.
51. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22392/2012/6.

52. Nyíregyházi Városi Bíróság P.22181/2012/6.
53. Nyíregyházi Törvényszék 2.Pf.20368/2013/3.
54. 2010. évi XVIII. tv. 2.§(2) bek.
55. Ugyanott.
56. 2010. évi XVIII. tv. 2.§ (3) bek.
57. 2010. évi XVIII. tv. 2.§ (4) bek.
58. Régi Ptk. 14/B.§ (1) bek., Új Ptk. 2:20.§ (1) bek.
59. Pp.311.§ (6) bekezdése, továbbá a 312.§ (5) bekezdése
60. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium XX-MIKFO/398/213. Előterjesztés a Kormány részére a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi v. törvény hatályba lépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről 12. oldal 1. bekezdése
61. Német Anita-Gadó Gábor-Sáriné Simkó Ágnes Ptk. fordítókulcs, HVG Orac 13 oldal)
Új Ptk.2:19.§.
62. Ugyanott
63. Ugyanott
64. Új Ptk.2:19.§, 2:20.§

Táblázatok

I. A gondnoksággal kapcsolatban indult perek tárgyak szerint:

hónap	Befejezett ügyek	Helyezés	Felülvizsgálat	Megszüntetés
január	33	21	11	1
február	57	34	21	2
március	52	32	19	1
április	39	24	15	0
május	34	18	15	1
június	53	25	27	1
július	36	18	18	0
augusztus	36	17	19	0
szeptember	29	15	13	1
október	43	28	14	1
november	23	16	7	0
december	17	10	6	1
Összesen:	452	258	185	9

II. Gondnoksággal kapcsolatban benyújtott keresetlevelek megoszlása a felperesek alapján:

hónap	Gyámhivatal	Ügyész	Egyenesági rokon	Testvér	Házastárs	Megszüntetés gondnokolt	Összesen	Jogi kép.	Panasznap
január	27	0	5	0	0	1	33	0	0
február	50	0	5	0	0	2	57	0	1
március	45	1	5	0	0	1	52	0	1
április	36	0	2	1	0	0	39	0	0
május	25	0	8	0	0	1	34	0	2
június	46	0	4	1	1	1	53	0	0
július	33	1	2	0	0	0	36	1	0
augusztus	30	0	4	1	1	0	36	0	2
szeptember	25	0	2	0	1	1	29	1	0
október	33	1	7	1	0	1	43	0	0
november	18	0	5	0	0	0	23	1	0
december	13	1	2	0	0	1	17	0	0
	381	4	51	4	3	9	452	3	6

III. Az alperesek személyes meghallgatása a gondnoksági perekben.

hónap	Elmarad	Eredménytelen
január	9	4
február	21	0
március	16	5
április	7	1
május	3	2
június	20	1
július	5	3
augusztus	5	2
szeptember	9	3
október	10	1
november	3	2
december	4	2
Összesen:	112	26

IV. Gondnokság alá helyezés iránt indult perek befejezésük szerint:

hónap	Kizáró	Általánosan korlátozó	Részlegesen korlátozó	Elutasító	Permegszüntetés	Pp.130.§	Áttétel	Egyesítés	Összesen
január	7	7	1	2	3	1	0	0	21
február	16	8	2	1	7	0	0	0	34
március	15	10	1	5	1	0	0	0	32
április	6	8	2	1	4	0	3	0	24
május	6	5	3	2	1	1	0	0	18
június	9	5	7	1	2	1	0	0	25
július	6	2	4	0	6	0	0	0	18
augusztus	2	7	3	1	2	2	0	0	17
szeptember	5	7	1	1	1	0	0	0	15
október	9	5	5	3	4	2	0	0	28
november	5	3	3	2	3	0	0	0	16
december	3	3	0	2	1	0	0	1	10
Összesen:	89	70	32	21	35	7	3	1	258

V. Ítéletek tartalma a gondnokság felülvizsgálata iránt indult perekben:

Hónap	Hatályában Fenntartó	Ügycsoportot szűkítő	Ügycsoportot bővítő	Megszüntető	Korlátozóból kizáró	Egyéb	Összesen
Január	7	0	0	2	2	0	11
Február	12	1	2	3	3	0	21
Március	11	1	1	2	4	0	19
Április	9	0	1	2	3	0	15
Május	9	2	4	0	0	0	15
Június	15	5	3	0	3	1	27
Július	12	1	1	2	2	1	18
Augusztus	11	3	2	2	1	0	19
szeptember	8	1	0	0	4	0	13
Október	10	0	1	1	2	0	14
November	3	1	0	1	1	0	7
December	5	0	1	0	0	0	6
Összesen	112	15	16	15	25	2	185

VI. A gondnokság kötelező felülvizsgálata meghatározása az ítéletekben:

hónap	1 év	2 év	3 év	4 év	5 év	Nem szükséges	Elutasítás megszüntetés	Összesen
január	0	0	5	0	12	6	10	33
február	0	3	4	1	20	16	13	57
március	0	0	6	0	21	16	9	52
április	0	1	2	0	21	5	10	39
május	0	2	5	0	15	7	5	34
június	0	0	6	0	28	13	6	53
július	1	1	4	0	20	2	8	36
augusztus	0	0	11	0	15	3	7	36
szeptember	2	1	3	0	11	9	3	29
október	1	0	3	0	19	9	11	43
november	1	0	4	0	7	4	7	23
december	0	0	0	0	9	3	5	16
Összesen:	5	8	53	1	198	93	94	452

VII. Befejezések a gondnokság megszüntetése iránti keresetekben:

Hónap	Teljes megszüntetés	Ügycsoport szűkítése	Elutasítás	Permegszüntetés	Pp.130.§	Összesen
Január	0	0	0	0	1	1
Február	2	0	0	0	0	2
Március	1	0	0	0	0	1
Április	0	0	0	0	0	0
Május	0	0	0	1	0	1
június	1	0	0	0	0	1
július	0	0	0	0	0	0
augusztus	0	0	0	0	0	0
szeptember	0	1	0	0	0	1
október	0	0	1	0	0	1
november	0	0	0	0	0	0
december	0	0	1	0	0	0
Összesen	4	1	2	1	1	9

VIII. A gondnokság alá helyezés és a gondnokság felülvizsgálata esetén a választójogról döntés a 2012-ben indult ügyekben

hónap	Kizárás	Nem zárja ki	Egyéb megszüntetés, elutasítás stb.	Összesen
január	21	8	4	33
február	39	10	8	57
március	39	4	9	52
április	24	5	10	39
május	25	4	5	34
június	40	7	6	53
július	24	4	8	36
augusztus	25	4	7	36
szeptember	24	2	3	29
október	27	5	11	43
november	12	4	7	23
december	11	1	5	17
Összesen:	311	58	83	452

IX. Az alperes illetve a gondnokolt halála a gondnoksági perekben, illetve a jogerős befejezés után , soronkívüliség iránti kérelem, másodfokú gyakorlat

Ítélet jogerőre emelkedése után	Ítélet után, jogerő előtt	Ítélelhozatal előtt	Összesen:
13	2	20	35
Soronkívüliség iránti kérelem			
2			
Fellebbezett ügyek	Helyben hagyás	Megváltoztatás	Hatályon kívül helyezés
2	2	0	0

X. Egyebek

hónap	Intézeti megfigyelés elrendelése	Ideiglenes gondnok-rendelés	Ideiglenes gondnok-rendelés fenntartása	Szakvél. Eltérés	Alp. ügyvédet hatalmaz meg	Zárgondnok rendelés hat. Fenntat.	Gondnok HT	Gond. hivatásos	Gond. nevelőszülő
január	1	0	0	0	0	0	6	3	0
február	2	0	0	0	0	0	6	4	0
március	3	0	0	1	0	0	10	3	1
április	1	0	0	0	0	1	5	0	0
május	1	0	0	2	0	0	4	2	0
június	2	0	0	0	0	0	8	3	0
július	3	0	0	0	2	0	5	0	0
augusztus	1	0	0	1	1	0	4	5	0
szeptember	1	0	0	1	0	0	6	1	0
október	0	0	1	1	0	0	3	0	0
november	0	0	1	0	0	0	1	0	0
december	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen:	15	0	2	6	3	1	58	21	1

XI. Költségek

hónap	Szakértői díjak	Ügygondnoki díjak
január	587869	377760
február	1002796	621810
március	1111619	583850
április	694807	378410
május	613186	366470
június	1105890	590790
július	746325	380600
augusztus	688067	371520
szeptember	630311	326960
október	863210	455080
november	482904	227980
december	324284	175760
Összesen:	8851268	4856990